

door Roger JANSOONE

9. VOEDSELSCHAARSTE, N.L.V.C. EN ZWARTE MARKT

De Nationale Landbouw- en Voedselcorporatie (N.L.V.C.)

Om goed te begrijpen wat zich op plaatselijk vlak (in casu hier te Oostende) afspeelde, is het van belang even nader in te gaan op de werking van deze corporatie (het woord zelf wijst er reeds op dat het hier ging om een creatie in de lijn van de “Nieuwe Orde”). De N.L.V.C. bestond aanvankelijk uit een handjevol ambtenaren maar kende snel een grote uitbreiding, met in 1943 niet minder dan ongeveer tienduizend personeelsleden (vooral afkomstig uit de Ministeries van Economische Zaken en van Landbouw, en aangevuld met tal van nieuwe aanwervingen). Deze corporatie beschikte over zeer verregaande volmachten inzake het regelen van de landbouwproductie, mocht hiertoe ondernemingen, groeperingen of bedrijven schorsen of ontbinden of tot fusie dwingen, en mocht ook bijdragen of boeten opleggen. De organisatie bestond uit tien afdelingen, elk gericht op een bepaalde groep van producten (waaronder ook vis en visserijproducten). Omdat dit organigram bijzonder doeltreffend bleek te zijn, werd hiervan eigenlijk weinig afgeweken bij de naoorlogse reorganisatie van het Ministerie van Landbouw ... ofschoon de N.L.V.C. en zijn ambtenaren na de oorlog werden verketterd en in niet geringe mate het slachtoffer werden van repressie en epuratie.

Over het NLVC bestaat er tot op heden nog steeds heel wat onduidelijkheid en verwarring, zoals onlangs ook nog gebleken is in “Special Knack – Stad in oorlog, 7 steden – 7 verhalen” (extra-uitgave, oktober 2011), waarin op p. 10 wordt vermeld: “De Duitsers brachten op alle bestuursniveaus hun eigen mensen binnen en creëerden zelf nieuwe, concurrerende instellingen, zoals de Landbouw- en Voedingscorporatie”. Deze corporatie was echter een initiatief van Secretaris-Generaal De Winter (Ministerie van Landbouw), uiteraard mits goedkeuring vanwege de Militärverwaltung, en werd opgericht door het Ministerie zelf, om onmiddellijk te kunnen tegemoet komen aan de meest dringende noden. Dit was dus geen “concurrerende instelling” maar veeleer *ter aanvulling* van de betrokken Ministeries (Landbouw, Economische Zaken en Middenstand), precies omdat er in 1940 (net zo min als in 1914) geen gespecialiseerde dienst bestond voor civiele preventie en defensie inzake voedselvoorziening en distributie.

In spoedtempo bracht Secretaris-Generaal De Winter hiervoor de dispaaraat bestaande expertise bijeen, voor zover die in diverse Departementen aanwezig was, wat betreft productie, transport, verwerking, commercialisering, inspectie en controle, technisch onderzoek, distributie en kleinhandel. Een dergelijke interdepartementale organisatie zou men na de oorlog een “parastatale instelling van openbaar nut” genoemd hebben, maar tijdens de bezetting moest het kind natuurlijk een naam krijgen die beantwoordde aan de administratieve en maatschappelijke opvattingen van het nazi-regime, vandaar dan de benaming “corporatie” (een verwijzing naar het middeleeuws gildensysteem, waarin werkgevers en werknemers destijds “broederlijk” verenigd waren, een ideaal waarnaar ook in katholieke middens – met hun “Volksbond” en “Gilden” – openlijk en oprecht gestreefd werd). Het is allicht omdat na de bevrijding heel wat ambtenaren van deze niet erg geliefde “boerencorporatie” (vaak ook “hoerencorporatie” genoemd) zwaar hebben geleden onder repressie en epuratie, dat men tot op vandaag de neiging heeft om de NLVC volledig in de hoek van de collaboratie te drummen. In werkelijkheid heeft die instelling zich vertoond onder velerlei gedaanten, grotendeels afhankelijk van de personen die het op het terrein concreet moesten waar maken. Doch dit gebod tot historische nuancering geldt uiteraard voor al wat tijdens de bezetting gebeurd is. En voor het overige heeft de NLVC onmiskenbaar grote verdiensten wat betreft de cruciale opdrachten waarvoor ze werd opgericht.

Een goed doordacht systeem

Omdat de (natuurgebonden) activiteiten in de landbouw zich niet afspelen binnen een kalenderjaar maar binnen een bebouwingsjaar (gespreid over twee kalenderjaren), kon men bij de oprichting van de corporatie vanzelfsprekend nog geen onmiddellijk resultaat verwachten. Voor de campagne 1940/41 moest men zich beperken tot aanwijzingen betreffende de te bezaaien oppervlakten. Doch voor de daaropvolgende bebouwingsjaren werden voor het bezaaien zeer strikte voorschriften uitgevaardigd. Nieuw was het bezaaien van akkers met koolzaad om het tekort aan oliehoudende producten tegen te gaan. Ook werden de boeren ertoe verplicht een permanente inventaris van hun veestapel bij te houden en akkoord te gaan met het nauwkeurig opmeten van hun akkers en weiden.

De “teeltplannen” werden aangevuld met “voorschriften inzake de beschikbaarheid van de oogsten”, d.i. het opvorderen van de oogst voor de openbare voedselvoorziening. Voor elk landbouwbedrijf afzonderlijk werd enerzijds vastgesteld welk gedeelte van de oogst mocht aangewend worden “ten eigen bate voor levensonderhoud en voor nieuwe bezaaiing”, en anderzijds de omvang van de verplichte leveringen.

De distributie van levensmiddelen was al evenzeer aan zeer strikte bepalingen onderworpen. Telkens voor een periode van dertig dagen werd het dagelijks rantsoen vastgesteld voor de belangrijkste eetwaren, en er waren bijgevolg voortdurend en soms grote schommelingen (meestal in dalende lijn). Enkel met rantsoenzegels waren levensmiddelen verkrijgbaar (een groot probleem voor de ondergedoken werkweigeraars, Joden en opgespoorde verzetslieden). Er was ook een systeem van maximumprijzen voor de drie voornaamste stadia van de voedselketen, namelijk de producent (landbouwer), de groothandelaar en de kleinhandelaar. Bepaalde eetwaren, zoals eieren, waren in het “Sperrgebiet” zeer schaars; zo lezen wij in een bericht dd. 26 september 1941 van de Dienst voor Bevoorrading van de Stad Oostende, onder de titel “Uitdeeling der nieuwe eierkaarten”, dat slechts “volgende personen hebben recht op eieren: de kinderen van 1 tot 3 jaar en zwangere vrouwen vanaf de 4^e maand der zwangerschap tot 3 maand na de bevalling”.

Maar het sluitstuk in dit NLVC-systeem waren de nogal beruchte controle-diensten, officieel de "Bevoorradingencontrole- en Prijzencontrolediensten", alom gekend en gevreesd bij al wie wat extra poggde te "versieren". De controleurs mochten zelfs huiszoekingen verrichten, zij konden P.V.'s en Pro Justitia's opmaken, goederen in beslag nemen, enz. Zij zijn het vooral die door hun "ijver" de corporatie in een kwalijk daglicht gesteld hebben (althans toch een aantal onder hen, want er waren ook "goede" controleurs die, op gevaar voor zichzelf, nogal vaak de andere richting uitkeken). Maar uiteindelijk heeft dat controle-systeem ertoe bijgedragen dat na de oorlog heel wat corporatie-ambtenaren, van hoog tot laag, te maken kregen met epuratie en/of repressie.

Dit nam niet weg dat, spijs al die controles en de zware straffen bij overtreding, de zwarte markt een enorme bloei gekend heeft. Dit was ongetwijfeld heel eenvoudig en vooral te wijten aan het feit dat de rantsoenen ontoereikend waren. Er was tevens veel diefstal van eetwaren (niet in het minst ook uit Duitse voorraden en transporten) en natuurlijk waren de velden, akkers en tuinen niet vrij van nachtelijke "bezoekers". Voorts was er het "systeem D" (van "débrouillez-vous"): men trok zich met alle middelen uit de slag, zoals bijvoorbeeld in Oostende (gelegen in het "Sperrgebiet") met het binnensmokkelen van een biggetje, dat dan ergens op een binnenkoertje in een hok werd vetgemest, ofschoon van "vet" hierbij niet veel sprake was want het varken kreeg vooral aardappelschillen, viskoppen en keukenafval te vreten. En in Oostende en tot ver in het hinterland bood de massale aanvoer van haring ook nog een uitkomst.

Voedselschaarste

Op dat "systeem D" werd nogal handig ingespeeld door de uitgeverijen. Zo verspreidde bijvoorbeeld de uitgeverij "Ecopubli" (Brussel) een folder over "Al wat gij moet weten in oorlogstijd", met "aan gunstprijs" een uniek aanbod, namelijk enerzijds een "Handboek voor huishoudkunst: 600 bezuinigingsmiddelen om zich te behelpen in oorlogstijd" (prijs: 9,50 F) en anderzijds een "Nieuw Kookboek: 320 echte oorlogsrecepten" (prijs: insgelijks 9,50 F). In 1942 publiceerde diezelfde uitgeverij een echte bestseller: het "Nieuw praktisch handboek: 4000 hedendaagsche handelwijzen voor het bewaren van de eetwaren", meer bepaald voor het "steriliseeren der spijzen", het bewaren van groenten, fruit, eetwaren, vlees, gevogelte, wild en vis, het maken van gelei, marmelade en confituur, het bereiden van dranken en "suikergoed en lekkernijen". In een "Kosteloos bijvoegsel" werden bovendien nuttige tips gegeven voor "namaaksel van koffie, oorlogscichorei, namaaksel van tabak, hoe zelf aardappelmeel bereiden, hoe zelf kastanjebloem bereiden, en beetsiroop ter vervanging van suiker". Ten slotte werden de kopers ook nog verzocht, indien zij "een of ander goed hedendaagsch recept zouden kennen dat bij toeval nog niet in een van onze werken mocht vermeld zijn", dit aan de uitgever te willen mededelen met als beloning "een bijzondere gunstprijs op een onzer toekomstige uitgaven naar hun keuze". Het woord "interactief" bestond toen nog niet, maar dit mocht voorzeker beschouwd worden als de eerste vorm van interactieve wisselwerking tussen leverancier en klant!

De voedselschaarste was reeds bij het begin van de bezetting erg nijpend., meer bepaald bij gebrek aan tarwe en aardappelen. Maar de toestand werd nog slechter in 1941 en in 1942. De "energetische waarde" van het officieel rantsoen, in juni 1940 bepaald op 1630 calorieën, ging in dalende lijn en bereikte in juli 1942 een dieptepunt met nog nauwelijks 1100 calorieën. Wat in dit "dieet" vooral ontbrak, waren eiwitten en vetten (er was dan ook geen zwaarlijvigheid!). De kwaliteit van het brood verslechterde voortdurend, door het verhogen van het "uitbuilingspercentage" (tot zelfs 97% in juli 1942) en de daarmee gepaard gaande toevoeging van gerst aan het mengkoren. Slechts vanaf 1943 kwam er wat verbetering in de toestand, dank zij enkele goede oogsten ingevolge uitstekende weersomstandigheden en onrechtstreeks ook door toenemende inschakeling van krijgsgevangenen in de Duitse landbouw (waardoor de druk op de landbouw in de bezette landen enigszins begon af te nemen, althans in West-Europa).

Intussen werd door liefdadigheidswerken, o.a. “Winterhulp”, gepoogd de nood een beetje te lenigen, o.m. via gratis soepbedeling. “Winterhulp – Afdeling Oostende” verdeelde zelfs volledige maaltijden voor hulpbehoevenden. Een andere noodmaatregel was het ompspitten van gazons en bloemen- en sierplantenperken in de stadsparken, voor het aanleggen van moestuinen (analoog met gelijkaardige “volkstuintjes” tijdens de vorige bezetting). Zo werden ook, ten behoeve van het spoorwegpersoneel, in Oostende door de NMBS de braakliggende gronden langsheen de spoorlijn ter beschikking gesteld in percelen voor groenten- en aardappelteelt, ook al werd dit een tuinbouw niet zonder levensgevaar ingevolge geallieerde luchtaanvallen op het spoorwegstation.

Wat specifiek Oostende en de kuststreek betreft, de toestand verslechterde nog in toenemende mate toen in april 1944 het grootste deel van de bevolking werd geëvacueerd naar het binnenland (meer bepaald zij wier aanwezigheid niet strikt noodzakelijk was voor de Duitse oorlogsinspanning), terwijl het achtergebleven deel van de bevolking weliswaar nog rantsoenzegels kreeg ... maar hiermee niet veel meer kon aanvangen omdat de meeste winkeliers waren geëvacueerd en er dus nog weinig handelszaken open waren.

De bakkerij van het Duitse leger, gevestigd in de bakkerij van de S.E.O. in de Veldstraat, draaide wel nog op volle toeren. En bijna telkens wanneer 's morgens een vrachtwagen, volgeladen met brood, langzaam uit de nauwe poort de straat opreed en hierbij dan een bocht moest nemen in de richting van de Alfons Pieterslaan, waren er enkele jonge waaghalzen die vliegensvlug achteraan in de wagen klauterden en broden op straat gooiden terwijl hun medeplichtigen de buit razendsnel verzamelden en vervolgens ermee wegdoeken in de deurportieken. Het gebeurde wel eens dat men vooraan iets merkte of hoorde en dan stopte de wagen en kroop er vloekend een dikke Duitser uit de cabine ... om gewoon vast te stellen dat er blijkbaar niets aan de hand was. Wanneer de vrachtwagen wegreed en alles weer veilig was, gingen die onverschrokken straatjongens dan de buit verkopen via de kelderramen (die laatste oorlogsmaanden woonde, wegens de bombardementen, vrijwel iedereen in de kelder of in de kelderverdieping). Als kleuter was ik nog te jong om aan die door mij fel bewonderde “hold up's” deel te nemen, maar ik keek enorm op naar die jongens (en ik volgde met de grootste aandacht hun gedurfde “hit and run actions” vanuit het kelderraam). Wanneer ik af en toe door de (thans) Jules Peurquaetstraat wandel, zie ik hen nog in iedere deurportiek staan, stijf aangedrukt en “geplakt” tegen de voordeur, met de buitgemaakte broden. Dat was nog eens echte oorlog ... meegemaakt vanuit een kinderperspectief! Dat typisch Duits brood was niet het soort brood dat wij normaliter gewoon waren, doch in vergelijking met de onverteerbare stopverf en de zwarte boetseerlei die verkocht werd als “brood”, was dit toch een buitenkansje! En op reis in Duitsland kan ik alzo, 's morgens aan de ontbijttafel, nog steeds bepaalde oorlogsherinneringen ophalen ...

Zwarte markt

Wat betreft de omvang van de zwarte markt, hierover is er tot dusver in ons land nog maar weinig historisch onderzoek verricht. En omdat het allemaal zo clandestien moest gebeuren, zijn er ook zeer weinig geschreven bronnen. Uit historisch onderzoek in Nederland blijkt dat daar, naar schatting, in 1943 en in 1944 een derde van de melkwinning en 10 à 25 % van de opbrengst van de akkerbouw zijn weg vond via sluikverkoop, en dat bovendien bij het slachten van varkens zeker 20 à 24 % mocht beschouwd worden als zijnde sluikslachting. Van de totale hoeveelheid beschikbaar voedsel werd ongeveer een vierde verhandeld buiten de officiële distributie. Geredelijk mag worden aangenomen dat die cijfers bij benadering min of meer ook de situatie weergeven in België tijdens de bezetting. Met dien verstande dat in Oostende en in de rest van het “Sperrgebiet” de toestand wel wat meer op scherp zal gestaan hebben ...

Doch in Oostende pufte iedere dag “t Kamieltje”, de stoomtram, onder een dikke stoomwolk doorheen de stad, over Leffinge en Keiem naar Diksmuide ... en terug (want het ging vooral om die

terugreis!). Dit vehikel stond bekend als de “smokkeltram” want er werd nogal wat “geblauwd” via deze tramroute. Er werd ook binnensmonds gevloekt, telkens wanneer de “Feldpolizei” of de controleurs van de “boerencorporatie” de tram opstapten... Er was ook een zeer populair liedje omtrent die tram (gekend tot in Brugge, waar er een aangepaste versie bestaat). We willen u een strofe uit dat lied niet onthouden en dat luidt als volgt :

“’t is Zaterdag, ’t is markt, ’t is wat te zeggen,
een dikke madam, spriengt op den tram.
’t Is juuste gelijk een henne die moe leggen,
en heel de weg is ze van belang.
Ze spreekt van tied en geld en van de beuter,
en iedereen bezieet die madam.
Ze boft met d’oedste dochter en heur kleinste kleuter,
maor ze stapt af, dat wordt een ramp!
Manse, Virginie, goeien avond en salut,
maor die snetse vergeet heur paraplu!
Oostende, Steene, Leffinge, Koekelare, Keiem, Leke,
doar is ’t ende en daor stopt die lange reeke! “

Na de oorlog had vrijwel niemand nog een goed woord voor de N.L.V.C. en zijn ambtenaren. Nochtans, de historische waarheid noopt ons ertoe te stellen dat dank zij deze corporatie erger werd voorkomen. En het was zeker niet dank zij de Duitsers, die zich (zoals in 1914/18) eigenlijk bitter weinig bekommerden om de bevolking van de veroverde gebieden, wel integendeel. Want ieder bezet land was voor hen gewoon een wingewest waaruit naar hartelust van alles en nog wat kon geroofd worden ten behoeve van de “heimat” en van de troepen aan het Oostfront. Het is helaas steeds hetzelfde verhaal: in “normale” tijden wordt weinig of niets ondernomen om “in tempore non suspecto” een specifiek en gespecialiseerd organisme op te richten en structureel en logistiek in te kaderen met het oog op eventuele bevoorradingsproblemen in geval van Wanneer dan weer eens de nood aan de man komt, moet ijlings worden overgegaan tot improvisatie en tot lap- en vliegwerk. En wie hierbij zijn nek uitsteekt, loopt dan nog het risico achteraf kop van Jut te zijn! En dat zij, de mannen van de “boerencorporatie”, achteraf kop van Jut geweest zijn, van hoog tot laag, dat staat zeker vast. Velen onder hen werden na de bevrijding het slachtoffer van repressie en/of van administratieve epuratie, met vele jaren nadien soms ook nog problemen bij de pensionering.

Pas na de bevrijding bleek in Oostende welke kolossale hoeveelheid voedsel de Duitsers voor zichzelf hadden verzameld in het immens grote “Palace Hotel” op de zeedijk. De conservenblikjes waren opgestapeld tot aan het plafond en in de kelders lagen massa’s aardappelen en rode en groene kool opgeslagen (terwijl de burgerbevolking bijna crepeerde van de honger!). Gedurende de bezetting kon de centrale Duitse troepenkeuken, gevestigd in Hotel Osborne, naar hartelust putten uit al die voorraden, uitsluitend bestemd voor de Duitse militairen. Bij hun aftocht op 6 en 7 september 1944 staken de Duitsers dit gigantisch voedseldepot in brand, waarna de uitgehongerde bevolking zich op levensgevaar in dit brandend gebouw waagde om toch nog een en ander in de wacht te slepen. En toen mijn vader thuis kwam met zijn deel van de buit, bleken twee blikjes geen voedsel maar zeep te bevatten, weliswaar niet eetbaar maar toch welkom, ook al was het ersatz-zeep die niet of nauwelijks schuimde. Het was misschien zelfs niet uitgesloten dat – zoals men later kon vernemen tijdens het proces in Neurenberg – dat het hier ging om “Judenseife”, zeep gefabriceerd door een firma uit Danzig op basis van mensenvet en naar een “recept” van eigen vinding ... In ieder geval, net zoals in 1914/18, hebben de Duitsers tot de allerlaatste dag in Oostende hun uiterste best gedaan om zich tegenover de bevolking van hun beste kant te laten kennen!

De kleren maken de man

Een ander aspect van de bevoorrading dat in oorlogstijd al vlug precair werd, is de distributie van textielgoederen: kledij, ondergoed, bedlinnen, enz. Ook hiervoor moeten de meeste grondstoffen worden ingevoerd (wol, katoen, jute, ..:). Doch de enige textielgrondstof die wij zelf produceren, met name vlas, kwam ook al snel in het gedrang, ingevolge door de NLVC opgelegde prioriteiten, waarbij uiteraard voorrang werd gegeven aan teelten voor de voeding. Het vlas-areaal verminderde alzo met niet minder dan 17.000 ha.

Zij die de vorige bezetting hadden meegemaakt, hadden uiteraard terzake enige ervaring. Het gevolg was dan ook, dat reeds in de meidagen van 1940 de textielwinkels als het ware werden leeggeplunderd. Wie een rol wollen stof kon bemachtigen, had de eerstvolgende jaren een ware schat in huis, die trouwens ook kon “verzilverd” worden op de zwarte markt.

In de textiel sloeg de rantsoenering toe, niet via bonnen of zegels maar via “punten” : 24 punten voor een herenhemd, 30 punten voor een nachthemd, 30 à 42 punten voor een jurk. Een compleet maatpak werd een verre droom, tenzij via de zwarte markt voor de riantte prijs van 2.000 frank (in 1939: 400 frank, wat toen reeds behoorlijk duur was en voor velen ongeveer de helft was van een maandloon). Een bedlaken (in 1939: 40 frank) ging op de zwarte markt van de hand voor ongeveer 500 frank ...

Ook hier bood de “zelfredzaamheid” een uitkomst. Kleren werden versteld en eindeloos bijgelapt. Een oude jas werd binnenste buiten gekeerd en kreeg alzo een “tweede leven”. Van restjes wol werd van alles en nog wat gebreid, in een soms bonte verscheidenheid van kleuren, ongewild een nieuw modeverschijnsel! Van oude afgedragen kleren werden de beste en nog bruikbare stukken “gerecupereerd” , meestal voor kinderkleren. Kortom, er ging vrijwel niets verloren en de vindingrijkheid kende geen grenzen, ... net zoals met het voedsel en de voeding.

In Parijs floreerden de grote modehuizen alsof er niets aan de hand was. Zij het dan wel ten behoeve van een aanmerkelijk veranderd cliënteel: vrouwen en/of liefjes van hogere Duitse officieren, collaborateurs en oorlogswokeraars. Die Parijse mode inspireerde tot in Oostende het modebewustzijn : in veel “ensembles” van eigen makelij en vinding vond men vaak een opvallende weerschijn van een of andere Parijse creatie. Niet voor niets zong men in Oostende “’t Is de moode van Paries!”.

Kleren moeten af en toe ook eens gewassen worden, doch de spelbreker hierbij was de zeer schaars geworden zeep (tenzij voor de vooruitziende huismoeders die in mei 1940 heel wat zeep en zeepoeder hadden kunnen hamsteren). Maar ook hiervoor was er een uitkomst: ossengal of de gal van een koe. Ziehier het recept (voor het geval je ooit zonder zeep komt te zitten) : doe de gal in een emmer en giet er zoveel koud water bij tot de te wassen kledij volledig overdekt is; laat enkele uren staan, wrijf vervolgens op de vuile plekken, goed uitspoelen ... en het resultaat is zeer bevredigend!

Bijzonder opvallend (en sociologisch zeer interessant) was dus wel het feit dat in deze periode van extreme textielschaarste toch nog in zekere mate de mode floreerde. Niet alleen in Parijs (ten behoeve van de bezetter, collaborateurs en oorlogswokeraars) maar ook in het dagelijks leven, en dit dan door de vindingrijkheid van heel wat huismoeders maar ook (zoals voorheen in 1914/18) van de zogenaamde “zazous”, jongelui die zich desondanks smaakvol en elegant wisten te kleden met de weinige middelen waarover zij beschikten. “L’imagination au pouvoir!”. Ook dat was eigenlijk een vorm van verzet tegen de bestaande grauwe gang van zaken.

Doch de meest doeltreffende vorm van stil verzet tegen die bestaande grauwe gang van zaken, ging blijkbaar uit vanwege “moeder de vrouw”, of het nu ging om voedselschaarste, tekort aan brandstof,

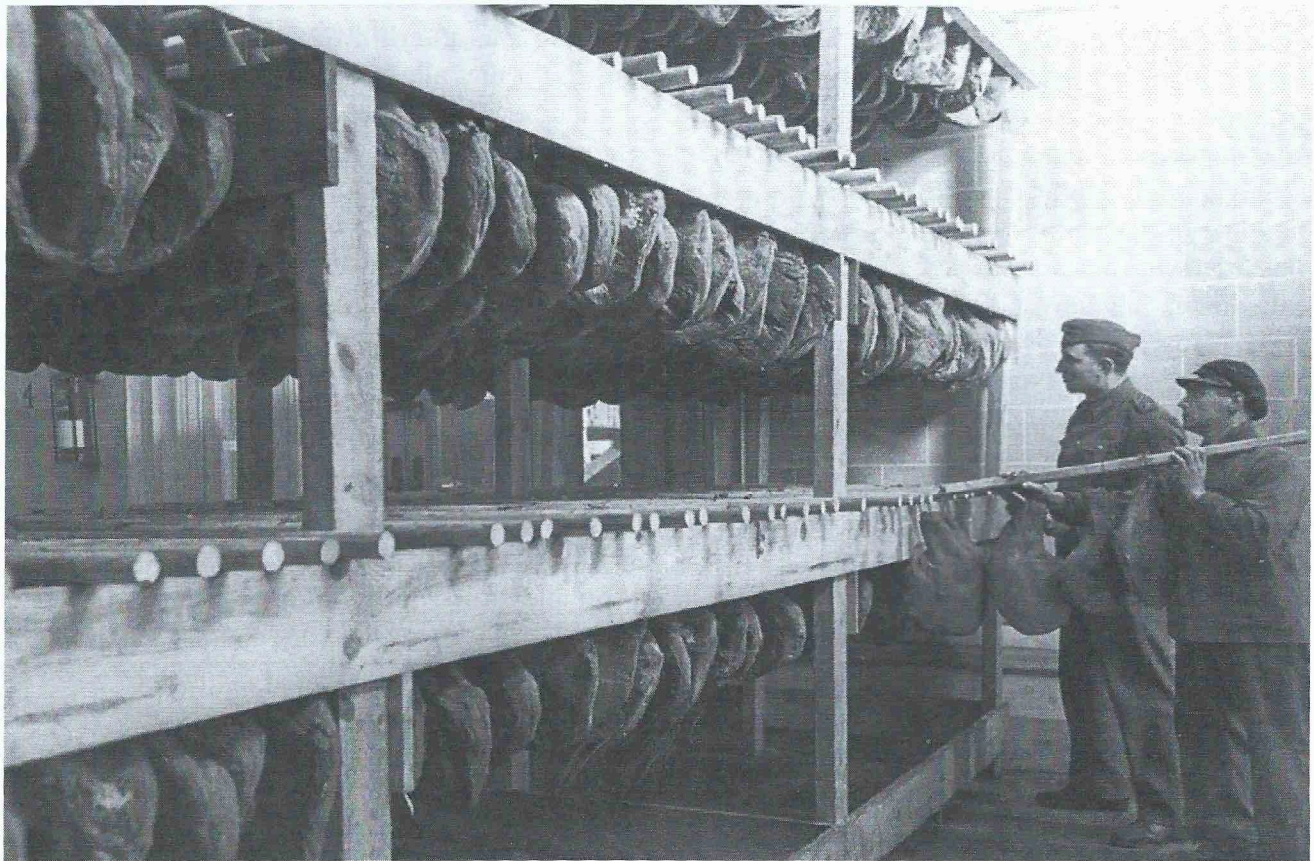
gebrek aan klederen, enz. Uiteraard zonder reclame te willen maken voor een of andere vrouwenbeweging, mag hier - bij wijze van voorbeeld en illustratie - toch even concreet de aandacht worden gevestigd op een plaatselijk initiatief dat, toen en nog lang daarna en zelfs tot op heden, betekenisvol gebleven is : In oktober 1941 werd in Oostende op de parochie Heilig Hart een K.A.V.-afdeling opgericht, met de bedoeling om samen in en met een groep vrouwen “de lasten van het leven te dragen” en hierbij ook wat “levensvreugde te beleven”. Later kwamen daar ook nog activiteiten bij om de “zelfredzaamheid van de vrouw te bevorderen”. Ogenschijnlijk allemaal niet spectaculair ... maar toen voor die eenvoudige arbeidsvrouwen erg belangrijk om in hun dagelijks leven met hun gezin te kunnen stand houden, en dat in een tijd toen - met of zonder oorlog - de vrouw maatschappelijk zeker nog niet op de voorgrond getreden was. Zo werd de vrouwenbeweging voor veel vrouwen een school voor het leven. Dat die dames wisten van aanpakken (en ook heel wat aanpakten!), mag blijken uit het feit dat na de oorlog een aantal activiteiten werden overgenomen door andere socio-culturele verenigingen. En door het veranderend maatschappijbeeld moest de vrouwenbeweging mee evolueren met de tijd. Tot op vandaag is de vereniging op de parochie zeer actief gebleven, nog steeds vanuit hun vertrouwd “Cenakel” in de Schilderstraat, en in 2011 mocht dan ook zeer terecht haar 70^e verjaardag gevierd worden!

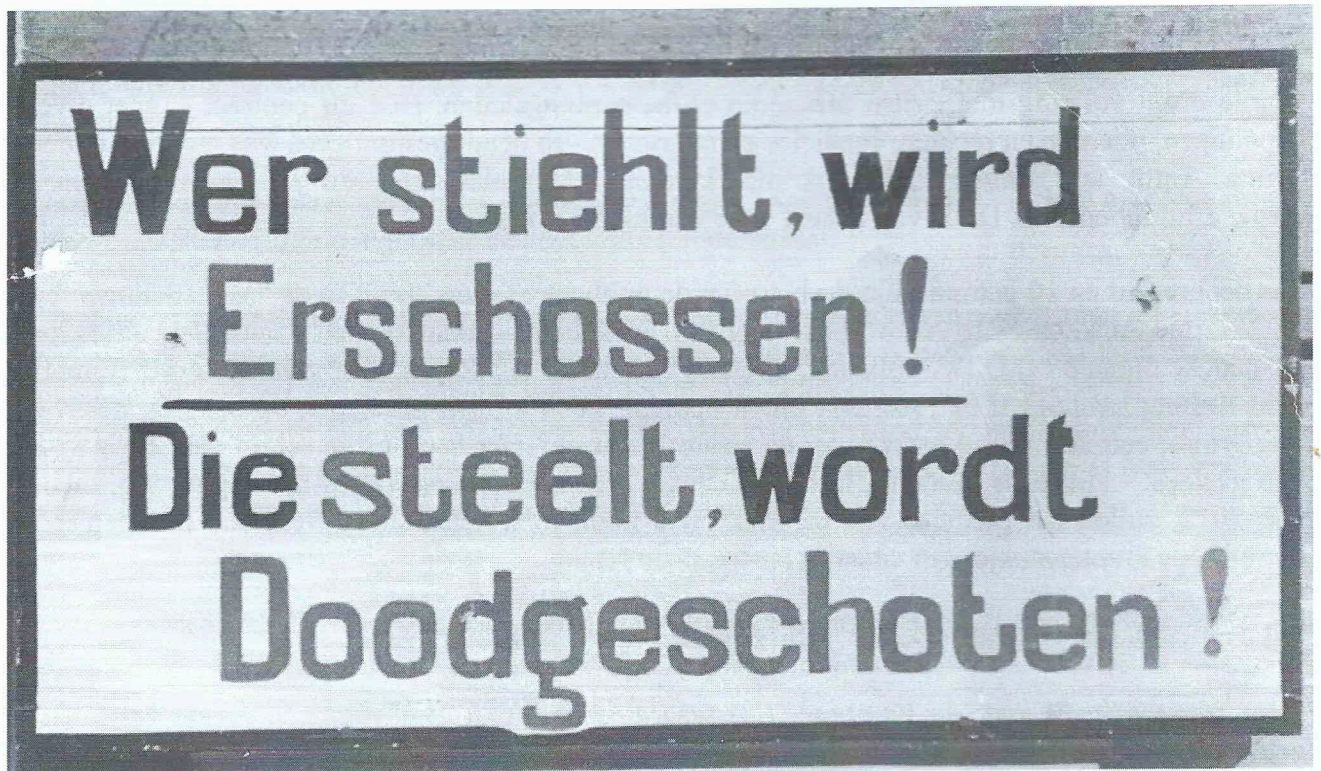
Geestelijk voedsel

Er staat geschreven “Niet alleen van brood leeft de mens”. Of met andere woorden: de mens heeft ook “geestelijk voedsel” nodig. In “normale” tijden lijkt dit niet zo evident en zou men soms zelfs de indruk krijgen dat het tegendeel waar is! Maar in tijden van oorlog en bezetting komt een dergelijke wezenlijke en fundamentele behoefte telkens sterk tot uiting, ook al heeft men achteraf - in onze beroerde en cynische samenleving - een zekere “gêne” om hieraan nog herinnerd te worden. Die hunkering naar “geestelijk voedsel” vond niet alleen de voor de hand liggende uitweg via kunst, cultuur, volksvermaak en ontspanningsleven, maar misschien vooral ook via religie, vroomheid, geloofsverdieping en spiritualiteit. Dit innerlijk fenomeen was uiterlijk merkbaar aan het feit dat toen (anders dan nu!) de kerken behoorlijk vol waren, en dit niet alleen tijdens eucharistievieringen of kerkelijke plechtigheden. Ofschoon kaarsen relatief duur waren, werd in de zijkapellen menig kaarsje aangestoken, vooral bij het beeld van Sint-Antonius of van O.L.Vrouw van Lourdes. Ook de kinderen werden zowel op school als thuis meegenomen in die zeer speciale sfeer. Ik herinner mij nog hoe op Kerstdag 1944 (toen wij reeds bevrijd waren maar de oorlog nog niet voorbij was en in de Ardennen rond Bastenaken in alle hevigheid het von Rundstedt-offensief woedde) in de kerk van Sint-Jozef, tegenover de kerststal, na de eucharistieviering een kinderkoortje het ontroerend lied zong “Hoe ligt in de kribbe lief Jezuke zoet”. Daarna volgde onder de talrijke kerkgangers een aanslepend moment van bezinning, het geluid van de stilte, een sacrale en geladen stilte ...

Een gelijkaardig beeld kwam mij later opnieuw voor ogen toen, na de ineenstorting van het communisme in 1989, ik ten behoeve van het civiele bevoorradingscomité van de NATO diverse missies moest ondernemen in Oost-Europa, de Balkan en de Kaukasus. Te midden van al die ontredde en doffe ellende zag ik hoe verschoppelingen, bejaarden en arme drommels blijkbaar innerlijke kracht en vertroosting vonden in hun godsdienst, in het gebed en in hun machtig mooie kerkgezangen. En telkens wanneer ik terugkeerde naar België, had ik een hernieuwd respect voor dat wezenlijk en fundamenteel “iets” dat de mens duidelijk onderscheidt van al het andere wat leeft op deze Aarde, een respect dat ongetwijfeld in schrille tegenstelling staat met de spot en onverschilligheid waarmee bij ons dat “iets” maar al te vaak bejegend wordt.

(wordt vervolgd)

ILLUSTRATIES (uit de collectie van Freddy Hubrechtsen) :

- rantsoenzegels
- Duitse opslagplaats van levensmiddelen in het "Palace Hotel"